

אפולוגטיקה או השמצה

לצייר, ובמקום שאין די בעובדות סלקטיביות לא נרתע מלהשתמש בשקרים מסוי.

כאמור, מסקנותיו של אירנק'אוסטצקי "מובנות" וערכות מראש, אפשר לתמצת אותן בנקודות אחדות כדלקמן:

(א) כל האוכלוסייה הפולנית במשך כל תקופת המלחמה לחמה במרץ הסרטיקדים נגד הכובש הנאצי והגנה על האוכלוסייה היהודית במסירות רבה, אפנים מודה אוסטצקי פה ושם, בחצי פה, כי היו אנטישמים פולנים, אך אלה היו יהודים ריש לראותם כטיפעת יוצאת דופן, כאמר אנטישמי נתפרסם בעתונות הפחתרת, היו כמה אנשים אשר רדפו את היהודים ברחובות וארשת הפולנית — אולי בגללם, ורק בגלל יהודים אלה, הרימו היהודים זעקה גדולה נגד האנטישמיות בפולין, אשר לדבריו אירנק'אוסטצקי לא היתה קיימת כלל.

(ב) ואילו היהודים, בניגוד לאומה הפולנית, לא רצו להילחם באויב המשותף: "יהודים לא הצטרפו למאבק המחרתי בארץ..." (עמ' 69), סירבו לשרת בצבא (עמ' 69), שיתפו פעולה עם הכובש הגרמני וקשה היה לעזור להם עקב הפאסיביות והפחדנות שסדרו בקרב היהודים (עמ' 144), אמר, אוסטצקי מוכן להר" דות כי היו גם כמה "יהודים טובים" בשירותו של ה-צבא הארצי" (p. 4), במחתרת, וכן סוף-סוף, רק הדדה להשפעת מכרעת של ההתנגדות הפולנית (עמ' 73) התחולל סדר גיטו וארשת הנודע.

לכאורה, ספחיו חרבר עתיסטוריון בעל שם מעיו לחבר בליל כזה של טיעונים חד-צדדיים וכזבים, האם באמת טאמין אירנק'אוסטצקי שקראיו יבלעו את התבשילו האם איגנו מבין שניתן עדיין להגיע למקורות (אף אם טוענים הם ומקטעים לצערנו) ולהגיע אל האמת כפי שהיתה.

ספרו של קאזימיר אירנק'אוסטצקי "ה" מציל נפש אחת" — פולנים ויהודים 1939—1945, הופיע לפני זמן רב אך רק לאחרונה הגיע לידי. להפתעתי הוברר לי כי הספר, ש" חובר ע"י היסטוריון צבאי נודע, אינו סרי מחקר רציני אלא איכף מגמתי של מובאות (לרוב מתוך סאמרים וספרים של מחברים יהודיים) וסתם כזבים שהצטברו לתמונה אפרי לוגטית, אירנק'אוסטצקי ערשה כאן נסיון לעורר את המחתרת הפולנית מאשמת חוסר פעילות בתחום הצלת היהודים ומאידך גיסא, הוא משמיץ דברי השמצה עפ"י כתובת העם היהודי.

לא היה טעם לעסוק בספר זה, לעמוד על טיעוניו ופרטיו, אילו היה ספר זה מופיע בפר ליון של היום, כבר התרגלנו לכך שמאז מלחמת ששת הימים מופיעים בפולין סילסומי-ארס אנטישמיים שלוחי רע, לסי צו הממשלת ה" מסלנה עוסקים בכך תועמלנים שכירים בנח וליכנובסקי, גונמז', מירוד, סולובה, אנדוי ורומסקי ואחרים.

אולם ספרו של אירנק'אוסטצקי לא הופיע בווארשה, כי אם בלונדון, המחבר הוא איש האמיגרציה הפולנית הפוליטית ואין להניח כי היוג שכיר-עם של ממשלת וארשה, אך בלי להיכנס למסכת היחסים שבין אירנק'אוסטצקי והשלטון הפולני הנוכחי, הרי עובדה היא כי ספרו אינו שונה בהרבה, הן בסגנונו והן ב" תוכנו, מפרסומי הארש השונים שיצאו לאור בשנים האחרונות בפולין עצמה.

ההיסטוריון אירנק'אוסטצקי הצדיף הפעם לשכוח עקרונות עבודתו של היסטוריון מקצועי, הפעם החליט להתעלם מהלק נכבד של חוסר ארכיוני הנמצא ברשותו, הוא לא התאמץ לבדוק את העובדות היסודות שעליהן הוא מספר וכן לא נעשה מצידו כל נסיון לחשוף ולהפריך תופעות שונות, כדרכם של תועמלנים מסוג ידוע, ניגש לעבודה כאשר המסקנות מוכנות מראש ובהר מתוך החוסר הרב רק אותן עובדות שהנמימו לתמונה שאותה ביקש

* * *

אוסמסקי שולל לחלוטין קיום אנטישמיות בקרב רובת של האומה הפולנית בימי מלחמת העולם השנייה. הוא טוען כי האנטישמיות בכללה הייתה בפולין בבחינת תופעה מישנית, חסרת משמעות. ואינו הוא האמת?

אדם נכון לא יבוא לתאשים את האומה הפולנית כולה באנטישמיות. אין לשלול את העובדות כי בקרב הפולנים, פסוטייזם ואנטי המחתרת, היו מאות אנשים, אשר במסיר דות נפש ומתוך דחף הומאני, סייעו ליהודים בעת מצוקתם. אך עם זאת, אין אפשרות להעלים את האמת, שבקרב חלק ניכר של הפולנים, ובצמם בקרב רוב הפולנים, שלטה רוח אנטישמית קיצונית, על אותה תופעה מאתולוגית באוכלוסיה הפולנית, שהחריפה עד מאוד את מצבם של היהודים בפולין בימי ה"כיבוש", כתבו לא יהודים בלבד אלא אף מחברים הניטנים על מהנהו של אירנקיאוס פסקי מה, צבא הארצות (A.P.), נביא דוגמה שני קטעים סאלפים, בדו"ח "קרטון", פקיד בכיר בממשלה פולק הגולה, מיום ה"6 בינואר 1942, אשר הביע לידיעת הממשלה הפולנית בלונדון, אנו קוראים: "יש לקבוע בשביעות רצון — עמנו אינו נכנע לתהליך הגרמניזציה, התשפעת והחירה נכונה באנטישמיות אכזרית וציונית, אפשר אמנם להביע תודה אם יחכה של האוכלוסיה אינו זהה לעניין ה"יהודי, אולם במקרה זה עקרונות הצדק הנוצרי, והעצמים על הסד, הינם זרים לחלוטין ובחודאי אינם חלים על היהודים".¹ ואילו ד"ר ויגמונט קלוקובסקי, אף הוא איש המחתרת של "הצבא הארצות" (A.P.), כתב ביומנו המפורסם (יומן משנת ה"כיבוש") ב"26 בנובמבר 1942: "בין הכאנדיטים" * יש לא מעט יהודים, האכזרים, החוששים בפני תגובות, נוהגים לתפוס את היהודים כספרים ולהביאם העירה, או שלצחיהם הודגים אחם במקום, ביהם אל היהודים הש" תרדת חיייתיות מזרח, פעין פסיכוזה השתלטה על האנשים, אשר לפי דוגמת הנרמנים, אינם רואים ביהודי אדם כלל, אלא חושבים אותו למין חיה מזיקה אשר יש לעוקרת בכל האפר צעים, כשם שעושים זאת לכלבים שוטים, חולרות וכי".²

אוסמסקי מביא טענות רבות נגד הפאסי ביות היהודית, לדעתו הצטיינו היהודים בפת

דנות, בניגוד לפולנים, היא, הפחדנות, היתה זו שהביאה עליהם את אסונם. אוסמסקי אינו מנסה אפילו להבין את הפאסיביות לאור ה" הנאים בהם היו שרויים היהודים, אוסמסקי, קצין בשירות פעיל לשעבר וחוקר מספד, אינו משתדל כלל להבין את האפשרויות ה" מעשיות של התנגדות בתנאים בהם נמצאו היהודים. אינו עורך השוואה בין היהודים לבין קבוצות אוכלוסיות אחרות תחת הכיבוש הנאצי, וסיום כך אין לצפות ממנו לתשובה, מדוע כן הצליחו להתארגן ולפרוד אסירי מחנות המוות במוכיבוד ובטרבלינקה ומדוע לא מרדו רבבות קציני הצבא הפולני אשר נרצחו בקאר

טין, ואפילו לא ניסו להימלט משם. אין לתבחים עובדה ידועה, שרוב אסירי הגיטאות המהנות נתונים היו במצב של יאוש ובתנאים אשר מעט מהם להיאבק או להתנגד בכוח, אך מן הדין הוא לומר לאדון אוסמסקי, שגם העם הפולני, למרות השבדות שמצבו היה טוב לאין ערוך ממצבם של היהודים, נתון היה אף הוא בהלך-דות של יאוש ושפאסיביות, רצוי להביא כמה מן התעודות, המוכרות בלי ספק לאוסמסקי, מהן נלמד על המצב לאמיתו.

בדו"ח של הנציגות הארצית (דלגטורה) אל הממשלה בגולה, על המצב הכללי בתקופת שבין ה"15 באוגוסט ועד ה"15 בספטמבר 1941, אנו קוראים: "העניין הפולני, הן בתעמולה והן בנאומים, על רקע המלחמה המזרחית, מצוטעם במקצת, התפתחות מאורצות המלחמה הפחיתו עד מאוד משיקל האלמנט הפולני ב" עורף, וחייתו בתחום הגנראלגורנאטנט, מנאק, התרדת שהובעת לעתים בפני התכלה הפולנית המאורגנת השתתקה במידה רבה, לפי דעת הנוכרנאטורים בוארשה ובקראקוב, חלק גדול של העם הפולני — ברההגיון, לוקה חבל, יד ביד עם השלסונות הגרמניים בעבר דות לשיקום הארץ", ואשר לשלחמה הסובייטית, עמדת הרוב הוגדרת כ"התנהגות הגיונית", עובדה היא שלמען שירות הכלכלה הגרמנית עוברים בארצה יעיל למדי, מאות בתירהרשה וסדנאות, הרכבת מעסיקה עשרות אלפי פו לנים, הפנגון השלסוני הנסוך מורכב מפולנים, המשרתת ה"כחולת" * מעניקה לכוכש שירותים חשוכים, וכבר עתה, עובדים כ"13 אלף פולנים באירגון "סודטי", התכרת בדבר הפאסיביות של

* הכוונה ליחידות המשרתת הפולנית ב" שירות הגרמני.

* קרא I בין הארטיזאנים.

אפולוגטיקה או השמצה

שעלו באש כמה אחרות, כאשר הרשם, בתגובה לכפרים האמורים, הוציא את האנשים ככבשים מתוך הדיר, ציחה עליהם לשיכב בשורה, מש' סחה שלימה על השלג, ראש אל ראש, המסור עליהם אש. אנשים אלה לא התנגדו, הלכו פאסיבים למות, ואיני יודע אם אפילו היה רצון להינצל ע"י בריחה³. ובגורית כללי על המצב בפולין, בהקדמה שבין ה'16 ביוני ה'25 אוגוסט 1943 נכתב: "לאחרונה מתפשטת דעה טעין זו — הנרמנים יכולים לעשות בנו מה שיעלה על דעתם. אפילו לערוך רציחות המוניות לפי דוגמת מעשיהם ביהודים, יען כי הממשלה הפולנית (הגולה) אינה יודעת את המתרחש כאן".⁴

ולסיים חלק זה — קטע מתוך הדו"ח ש' שוגר ללונדון בתחילת האחרונים לסלחמה, המיססך בשלה מדיירדוב, ליד וארשה, ביום ה'3 בדצמבר 1944: "עמדת הציבור כלפי הפעילות במחתרת — שלילית. הדבר במשך זמן רב מדי, הקרבנות רבים מדי, התוצאות עצובות ואין אמן בתוספת המדיניות של ההתנתקות, אי-הרצון הוא כללי. ההשקפה על המרד הוארשאי ותוצאותיו (המרד הפור לני) — שליליות... האדם כאן מכיר רק את קיבתו ומבחינתו, ויגדיר מהו השליש — משלנו או זר".⁵

* * *

שמה נוסף עליו מתעכב אוסמסקי כאמור, הוא שיתוף הפעולה של היהודים, כלומר, סגור לתם של הידנראטים וה...אורדננגסדיסט" (ה' משטרה היהודית), ושוב, בעקבות פירסומים אנטישמיים שונים, מגדיל אירנק-אוסמסקי את חלקם של הידנראטים במהלך המאורעות ו' אינו מבקש כלל לדון על שיתוף הפעולה ה' יהודי מתוך פרספקטיבה היסטורית וכעל קס' גוריה אשר צמחה בתנאים מוגדרים, אין הוא מנסה גם להבחין בין שכבות באוכלוסיה ה' יהודית ואזורים בהם מופיע הגנע הזה במידה רבה או פחות יותר, וכסובב, שיתוף הפעולה מופיע כחזיון יהודי ואין למצוא סימן כלשהו לרצון להשלות את שיתוף הפעולה בקרב ה' יהודים עם שיתוף הפעולה שהיה קיים בקרב לא-יהודים.

"יתכן ואני מחסיר עם אוסמסקי, למעשה אין שיתוף הפעולה מהוה נרשא נפרד במספרו, אך אם כך הדבר, מדוע מקדיש המחבר מקום

שדרות הציבור הרחבות ביותר וכו' כוסן ה' יכולת לנצל פאסיביות זו למטרותיהם, מתחילה להדור אל כל הדרגות של המנגנון, על רקע זה שוקלים עתה, הצעות של הפעלת הציבור הפולני למענם (למען הנרמנים) ע"י יצירת טירות בעל אופי צבאי מסייע".⁶

ותרי תעודה נוספת, אחת מני רבות, הצהרה אשר נתקבלה ע"י נציגים של 40 אירגונים הנאמנים לממשלה הפולנית הגולה, בתום אסיפה השאית שנערכה ביום ה'22 באוקטובר 1942, ברצוהרה זו, שהועברה ללונדון נאמר: "מיב' צע התרס של העם הפולני, שהוכן בדקדקנות עוד לפני המלחמה, מוסעל באורח שיטתי ו' ללא רחישא כבר החל מהימים הראשונים של המלחמה, מאות אלפי פולנים אבדו תחת מכש המיור של הכובש, ביניהם חלקים של האלמנט הערבי ביותר והפעיל, טעל למיליון איש מתבוכים כשבי, בשירות האויב, מסייעים לקיום עצמתי; מיליונים רבים מתוסרי עבודה והמרי אמצעי קיום, נידונים להרס פיזי על כל המסקנות המסוכנות הנובעות מכך, מיבצע ההרס של הכובש נועד לא בלבד לרדיפת האוכלוסיה הפולנית בכל שטח הרסובליקה ה' פולנית אלא אף לשברון מסיבי של הציבור הפולני, בכל האחריות קובעים אנו שגם ב' הדרם שני זה מיבצע של הכובש משיג תור צאות... אנו ערים להעמולה כוזבת בחו"ל, ה' מכריות על מצב של כמעט התקוממות בפולין, אולם במציאות, נוכח המיור ומיבצע ההרס של הכובש אימך לו הציבור את הפאסיביות שנכפתה עליו".⁷

בתחילת שנת 1943, כתגובה על גירוש חלקים מתוך האוכלוסיה הפולנית באיזור ופרשק, פתח סוף-סוף ה...צבא הארצי" (א.ק.א.) במחתרת בפעולות של ממש, אך בגיטוד לת' אוריו של אירנק-אוסמסקי ודומיו, הרי דחיקא פעולות ראשונות אלה גילו את הפאסיביות והמרד האוניים של האוכלוסיה הרחבה, בסיסו של דריה צבאי מח' בינואר 1943, שחובר ע"י מיסקר אותו איזור, "יאורי, אנו קוראים: ...לדעת, פעולות מעין אלה אינן משיגות את מטרותן... מה בכך שהרצפו כמה גשרים.

* אופייני הוא הדבר כי בהצהרה זו, בת 3000 המילים, המתארת את המצב הכללי בפולין הכבושה, אין למצוא אפילו מילה אחת על מצב האוכלוסיה היהודית ומיבצע התשטרה במחתרת המוח.

נכבד כל כך לעניין שיתוף הפעולה, וכדרכם של אנטישמנים ידועים, בניגוד לאמת העובי דהית, רומז למסקנה: הנה ראו, היהודים הם אלה שהשמידו את עצמם! על שיתוף הפעולה מצד פולנים אין אוסמסקי יודע דבר, וכאשר הוא מזכיר בכל זאת את המשטרה הפולנית (עמ' 39), הוא מזדרז להוסיף, כי אפילו משתף הפעולה הפולני טוב יותר מעמיתו היהודי. היסטוריונים, יהודים ולא־יהודים כאחד, בספרים ובמאמרים אין ספור, סיפרו ומתחו ביקורות על פעולות תיוגראטים המשטרה היהודית, ואילו כותבי העתים הפולניים עברו בדרך־כלל בשתיקה על תופעה של שיתוף פעולה של הפולנים. המגמה הפוליטית היא שתדריכה את ההיסטוריה הפולנית ומגמה זאת נלוויה לעין גם בספרו של אוסמסקי. אך לא קשה לגלות בתעודות המקדירות של הפולנים, נציגי השלטון במחתרת, עקבות ועדויות ל־שיתוף פעולה מצד הפולנים, לשיתוף פעולה זה משמעות מיוחדת ומשקל מוגשש באשר לגורלם של היהודים בפולין הכבושה.

בדו"ח מס' 30 באוקטובר 1943 נאמר: "המשטרה הפולנית הינה מושחתת לחלוטין. נמילת שוחד, שיפוש באמצעי סחיטה כלפי אנשים ממוצא יהודי, ולפעמים מאלה שהם "אריים" ללא ספק — הינם תופעות של יום יום".

הכובש אינו משתמש במשטרה הפולנית לסיבוצים פוליטיים אך עם זאת חלקה של המשטרה בפעולות נגד היהודים, כדוגמת סיבוצי הוויסול של גיטו וארשה באפריל ומאי שנה זאת, או ברדיפות אחרי לא־אריים — ניכרת למדי, לעומת זאת כלל הוא להשתמש ב־"משטרה הכחולה" לריכוז מיכסות לתוצרת התקלאות, להטיפות למשלוחי עבודה עבור הרייך וכן לביקורת המסחר ולמלחמה נגד המבריחים.⁶

אירנק־אוסמסקי מטיב לדעת כי המשטרה הפולנית, המזוינת בנשק חם (רובים, אקדחים ותת־מקלעים) היתה פעילה ויעילה הרבה יותר מאשר שוטרי היוגוסלאב, שוטרי הסרבים ב־סקלות בלבד. אוסמסקי גם יודע כי בארכיונים המוכרים לו היטב, מצויות ידיעות רבות על שיתוף פעולה קרוב של המשטרה הפולנית, פרט זה אינו שייך לכאורה לתחום שאנו עוסקים בו, אך ראוי להזכירו נוכח הסילוף הזדוני, התדצודי של אוסמסקי, נזכיר כאן קורות גידוד אחד של המשטרה הפולנית, גידוד

מס' 202, גידוד זה הוקם ביולי 1942 והתארגן לשם לחימה בפארטיזאנים.⁷ הרי כמה עובדות על הגידוד, כפי שנמסרו לנציגות הארצית ה־פולנית במחתרת: "לאחר סיום ההכשרה נשלח, באטליין 202" למזרח, לשטחים הסמוכים ל־חזית כדי להילחם בגד משלוחי צנחנים של הרוסים ויחידות הבלה, הוא נטל חלק בקרבות יחד עם שכיר־חרב גרמניים ויחידות שופו וגיסטאסר... הוא לא כרד באמצעים וביתוס תמיכה אל האוכלוסיה האזרחית האוקראינית והרסית בעיקר, לא נפל בכלום מהסרדיטות הגרמניים, באטליין 202 פעל בעיקר באיזור הארקוב, בבוא עת הנסיגה נע יחד עם הגרמנים וניהל, בדרכו, קרבות עם יחידות החבלה הסובייטיות, מלחמה זו היתה אכזרית, חם פעלו ממש כשם שפעלו הגרמנים, שרפו כפרים שלמים, רצחו ללא שיוך אוכלוסיה אזרחית, ירו בשבויים וכי".⁸

המגמה האפולוגטית אומרת לאנשים מסוגו של אוסמסקי, להתעלם מאלפי סוכני גיסטאסר (המסעונים במספרים יוכל למצואם בספר אחר שנערך ע"י אירנק־אוסמסקי, "נחות מור" יונים פולניים במלחמת העולם השנייה", כך ג' — הצבא הארצי) וכן אינם מוזכרים רבבות רבות של פולנים ששירתו בצבא הגרמני (אמת) הוא שרובם של המגויסים היו בני האומה הפולנית מאיזור שלזיה ופומרניה, ואלה גויסו בניגוד לרצונם אך לא מעטים מהם עלו בדרכה וזכו בעיטורים כשל שירותם המצויין.

עד כה מגלים אנו אצל אוסמסקי חד־צדדיות מנפתית, אולם בשיטה זו אין אוסמסקי יחיד במינו ולכאורה זהו שיטה נפוצה, אולם אוסמסקי אינו נעצר בתחנה זו, הוא חייל וספקר, אינו גרוע מלהיצור בכובים, הרי ברור לו כי הרברים היוצאים מפיו כובים הם, בעמ' 111 של ספרו כותב אוסמסקי: "כשם שלפני המלחמה לא היה המוצא היהודי מכשול לשירות בצבא פולין, כן לא היתה בשנים 1939—1945 מכשול בשירות בצבא הארצי (p. 8), ידועות הן הדוגמאות של קצינים ממוצא יהודי שהשיגו את העמדות הבכורות ביותר בצבא הפולני בתקופה שלפני המלחמה האחרונה, יהודים השיגו דרגות גנרלים, סקוד על גדודים חסיבות".

אוסמסקי יודע היטב שאין כל אמת בקב"ע זה, ודרכם של היהודים אל הקצונה בצבא הפולני בין המלחמות היתה זרועה קוצים, הממשלה הפולנית ציסצמה ככל האפשר את

אפולוגטיקה או השמצה

מבטלות באמצעות קניית בושק השחור ו-
רכישות אחרות.

כיצד ניתן להשוות מספרים אלה: כמדות
של נשק שסופקי ל"נא.ב.ב. מצד אחד וכמדות
הנשק שנמצאו במחסני המחתרת הפולנית.
ושאלה נוספת ניתן להעלות בהקשר זה, אם
כי אין לצפות להשווה על כך מאוסמסקי.
האם באמת השתמש הצבא הארצי בכל הנשק
הרב שנאגר בידי ולא יכול היה להפריש
מטנו לאירגון היהודי? כידוע, רק הוד הצי
שנה, מחודש דצמבר 1943 ועד אפריל 1944,
נשל בידי הגרמנים הנשק שהיה שייך לאירגוני
המחתרת הפולנית: 1316 רובים, 141 מכונות
ירייה, 158 תת-מקלעים, 875 אקדחים ו-2 מר
גמות.¹¹ ועוד טוסטר, שעקב עבודתו חלקית
של מחלקת האספנות שליד הצבא הארצי
באיזור וארשה, לא הצליח ויחידות הצבא
להוציא מן הסליקים את מרבית הנשק, ערב
הסדר הפולני בקיץ 1944. על כך מספר ה'
היסטוריון הצבאי הנוצר, יוז' קירסמאיר:
"בהסיכומים שנערכו במטה האיווה בימים ה'
אחרונים של ספטמבר 1944, הסתבר כי ביום
ה-1 באוגוסט יצאו לקרב ויחידות המתקוממים
באזור בריסותם רק... כ-40% מהנשק המצוי
במחסנים".¹² אפשר רק לצטט כאן את האיסרה
הפולנית הירדעה: "החרב העלתה חלודה אך
את הקרב לא ראתה". אולם חרב זו לא ניתנה
ליהודים.

* * *

דבר מהגיון לכשעצמו הוא המעקב אחרי
הטכניקה שבה בונה אוסמסקי את בניין דבריו.
הרי דוגמה אחת: אוסמסקי מצטט מרבאה
מתוך ספר הזכרונות של אוסקר פינקוס
(אחת הציטטות הרבות הלקותות מספרי ה'
יהודים, בהן נעזר אוסמסקי). סתבר ספר ה'
זכרונות — אוסקר פינקוס — הסתתר בכפר
פולני, ליסוצה, אצל איכרים בעלי רצון טוב.
פעם אחת נכנסו לאותו כפר אנשי הצבא ה'
ארצי ואוסקר פינקוס ביקש להצטרף אליהם
אך הורו בו מרצונו. לאוסמסקי יש כמובן סיבה
מובנת להסביר את רחיצתו של פינקוס:
היהודי הפחדן ויתר על הצטרפותו אל ויחידות
המאורזות, אוסמסקי מניח, בצדק, כי קוראי
ספרו אינם מכירים את זכרונותיו של אוסקר
פינקוס ואיש לא יטריח עצמו לבדוק דברים
במספרו של היהודי. אולם האיש שבכל זאת
יעיין במספרו של אוסקר פינקוס, ימצא שם,
בעמוד 231, את הקטע הבא: "היו לנו כמה

מספר היהודים בדרגות קצונה כלשהן בצבא.
ליהודי הודבק תואר של לא-יוצלה ובלתי-
כשיר לשירות צבאי. חלק ניכר מהיהודים,
בוגרי בתי-ספר חינוכיים, שוחררו בליל פת'
שירות הצבאי, כי בדרך זאת ביקש הצבא
הפולני לעקוף את החוק המחייב אותו להעביר
בוגרים אלה לבתי-ספר לקצינים.

עוד נחות אמת יש בקביעתו של אוסמסקי
שהיהודים נתקבלו ללא אפליה לצבא הארצי
(א.ק.), אמנם אמת היא שמספר קטן של יהודים
נתקבלו לאירגון מהמחירי זה, אך מרבית ה'
יהודים שהיפשו דרך אל ויחידות הצבא הארצי
גידחו ללא היסוס, אוסמסקי יודע שמיסמכי
הנציגות מגלים אמת זו, ושם, אסתפק כאן
במובאת מקרית מתוך דריה שיוגד מסקרני
ביצה בחודש אוגוסט 1934: "שני יהודים
טחאינטליגנציה, הסתתרו ביער, שנו בבקשת
להתקבל לעבודת השידור, הם נענו במידור".¹³

גם בדבריו על אספקת הנשק לאירגון ה'
יהודי הלוחם איבו אומר את האמת, הוא טוען
כי, בתקלים בטענות שאספקת הנשק ליהודים
מצד א.ק., היתה צנועה מדי ולא סיפקה את
צורכי האירגון היהודי ושא.ק., יכולה לספור
יותר נשק, שאספקת קבוצה זו אמנם היא
גבוהה, עם זאת, על מנת לשפוט אם א.ק., היתה
מסוגלת לספק יותר נשק, יש להכיר את מצבה
מבוזת הנשק, ואמת זו ניתנה להבחרה'
(עמ' 152).

אוסמסקי מבקש אם כן שיאמינו לו כי
הצבא הארצי (א.ק.) סיפק לאירגון היהודי ה'
לוחם נשק ככל שהשיגה ידו, הבה נבדוק את
המספרים וניווכה אם אמנם יש יסוד להנחתו
זו של המחבר הפולני, למי אוסמסקי עצמו,
סיפק א.ק. (עמ' 151) 3 מכונות-ירייה קלות,
10 רובים, 50 אקדחים, 600 רימונים וחומר
ליצירת רימונים, וכל זאת בחשאי בתוך הגישה,
באותו זמן היו לצבא הארצי כמדות נשק
גדולות במחסנים, רק בוראשה וסביבתה, חק
מסקור אחד (נשק שהושטן ע"י הצבא הפולני
לאחר המערכה בשנת 1939) היו: 135 מכונות
ירייה כבדות, 190 מכונות ירייה קלות, 6045
רובים, 1070 אקדחים, 7 תותחים אנטי-טנ'
קים.¹⁴ נוסף לכך היו לצבא הארצי, במחסנים
שבוארשה וסביבתה בלבד, כ-10,000 רימונים
מתוצרת חשאית.¹⁵ כמדות רבות אחרות של
נשק נתקבלו ע"י הצנחה מהאוויר, מאנגליה,
וכו הסיג הצבא הארצי נשק בכמויות לא

ידידים אישיים בין חברי א.ק. (הצבא הארצי) המקומיים, אם כי עמדו על דעתם ופענו כי המחלוקת אינה יכולה לעזור לנו, יעצו לנו להיות זהירים ולהימנע ממגע איתם. אנו לא האמנו לשמיעת אזהרות וידידנו סירבו להבהיר לנו את הדבר. אנו כולנו השתוקקנו להצטרף ל"א.ק. וכאנו אל אותם אנשים בבקשה לקבל עזרה וקשר, אולם הם יעצו לנו עצה מנוגדת. וואת, מטעמים פוהרים, לא הבינונו את העניין כולו.

ואצק היה הראשון שהביע בגלוי את הדעה כי המחלוקת הפוליטית מהווה איום לגבנו. הדבר נשמע פאנטאסטי, מנהיג. אולם ואצק עמד על דעתו כי הם אורבים לחינו. הוא התייחס בוילדול לנימוקינו ושמינו ויעץ לנו להימנע מהם כשם שאנו נמנעים מהגרמנים.¹⁹ בהמשך, מתאר פינקוס סקרים רבים של הריגת יהודים בידי אנשי הצבא הארצי (א.ק.) אולם אוסמצי מעדיף שלא להזכיר את כל אותם מקרים המסופרים אצל פינקוס. אולם גם קולטל אידוקראוסמצי, על אף המגמהיות המודגשת, לא יכול היה לעבור לגמרי לסדר היום על עניינים ירודים של רצח יהודים בידי אנשי א.ק. ולכן, אם לא ניתן לשלול לחלוטין את העובדות, הרי יש למצוא לתן הצדקה. ואוסמצי מודה כי אמנם היו מקרים של רצח יהודים אך אלה היו רק בבחינת פסקידן מוח שהוצא נגד "שודדים" (צ"מ 262).

פרשת ה"שודדים" היהודים מכאיבה ומור" כבה. כידוע, בזמן הגירוש לגישאות הובלות אל מחנות הריכוז נימלש אלפי יהודים אל היערות וניסו להקים יחידות פארטיזאניות לשם מלחמה בגרמנים או כדי להסתתר ולהציל את חייהם. איש צבא ארצי (א.ק.), מחסירי אומות העולם, דמות אצילה וראיית להוקרה במחתרת הפוליטית — אלוף טשנה הנריק ווליצסקי (ואצל"ב) * — ראה בבריחות אלה אפשרות יחידה להצלת אלפי יהודים. ביום ה'12 בספרואר 1943 דיווח למיפקדה של הצבא הארצי: "תאפשרות הריאלית היחידה להצלת מספר גדול של אנשים היא, להקים למענם משענת ביצרות, בצורת קבוצות פארטיזאניות. כפי שעסקתי בבעיית זו בורח 16/ או 17/....."¹⁷

ניתן היה לצפות שהמחתרת הפוליטית תר" שיש עזרה לקבוצות יהודיות ביצרות, תאפשר להם להתארגן לקראת הלחימה נגד הגרמנים והתפרש חסותה על משפחות הלוחמים הבלתי

כשרות להחימה בפועל. לצבא הארצי (א.ק.) בנינו לצבא העממי (א.ל.) היה באותו זמן מסטיק נשק כדי לספק ללוחמים יהודיים פרי טנציאלים ביצרות וגם השפעה מספקת על הכפריים באזורים שבהם הסתתרו היהודים. אם כן, היה בכוחם לספק, הן נשק והן עזרה ע"י מתן מזון ושירותי מודיעין. מובן, תמיכה מעין זו הייתה רצון טוב וסמך מסוים מצד ה"א.ק. ומצד הכפריים הפולניים. המיפקדה של א.ק. לא הייתה מוכנה כלל להושיט תמיכה ועזרה בפועל ודחתה את הצעתו של הנריק ווליצסקי, בלי התחשבות עם מצבם הטראגי של ירשבי היערות היהודיים. הוכרזו הללו כ"שודדים" וניתנה הוראה להורגם.

על תוצאות ההוראות הללו ניתן ללמוד בין היתר גם מסקירות פולניים שונים. אביא כדוגמה קטע מכתב יומנו של איש צבא ארצי. חבר מיפקדה החבלה:

10. בספטמבר, בדרך הביתה אסרנו יהודיה צעירה, קומוניסטית, ואוחה, לאחר בדיקה בר מחנה, נחטל בתור אלמנט מזיק לציבור ה"פולני".

מה'10 ל'11 בספטמבר, בקבוצה גדולה תחת פיקודו של הסגן אדיל אנו סונים אל כפר סטאדינה, בחיפוש אחר שודדים וקומרי גיסטים... החיילים מחסטים בכפר, אסירים 3 אנשים נוספים, יש לנו 7 אנשים, מהם 5 יהודים ו-2 פולנים. המישה יהודים אנו הריגים מיד בחצר ביריה, את השניים אנו נרסלים עמנו אל המחנה לשם חקירה... בזול, בלא יריה אהת, אנו לוכדים 4 לובים, 4 אקדחים ורימון אחד.¹⁸

מן הרין לגיין כי חיתה קיימת בתקופת הכיבוש תופעה של שוד, בתקופת הכיבוש הנאצי היו אמנם גילויים של גזל דטרמאליי זאציה, הן בקרב חלק מן האוכלוסיה הפוליטית והן בחלקים אחרים של המחלוקת, תופשי ה"

* הנריק ווליצסקי היה ראש המחלקה ה"יהודית ליד הנציגות. מחסידי אומות העולם. ראה "ילקוט מורשת" א' וח' (מערבת, ילקוט מורשת).

** כדאי לשים לב לתאריך המאוחר של התעודה. עד אותו זמן הושמדו כבר כמעט כל הקבוצות הפארטיזניות היהודיות. בתום שנה וחצי של מאבק נואש ביצרות, כמו כן הושמדו גם היהודים המסתתרים ביצרות.

אפולוגטיקה או השמצה

לתפוצתה. גם במקרה זה שמד לו, לאוסמצי, הסבר מן המוכן, הוא אינו חש צורך לתקור יותר בפרשת זו. בעמ' 237 של ספרו הוא טוען: "הצנחנים אשר עמדו לצנות עם הכסף היהודי נפלו בדרכם". אינו מפרט מי הם הצנחנים שאבדו עם הכסף ומתי אירע הדבר. והרי מצויים בידו נתונים ברורים על הצניחות שנכשלו. לכן יש מקום להטיל ספק באמינות ההסבר, בעיקר לאור ההתכתבות הקיימת בעניין זה. כיצד ינסה למשל, אוסמצי, לפרט תוכנו של מכתב מיום 18 במרץ 1944, שנשלח ע"י אלכסנדר קמינסקי (העברתי) * אל מפקדו מקוביצקי (מלצקי). במכתב זה נאמר:

"כפי שאמרת לאדוני פנח, נוחג הייתי לפני המלחמה. בתוקף חובותי המקצועיים, להיפגש עם מנהיגי קבוצות אחדות של נוער יהודי. אירע כך ששני מכרים שלי מאותה תקופה עומדים בראש הניצולים של ZOB (אירצן יהודי לוחם). אני נפגש עמם, מסיחה איתם. לאחרי שיחות אחרונות אלה הנני נסער ע"י כמה עובדות בלתי טובות בשבילי. הייתכן ש:

(א) יהודים לא קיבלו תשובה לקריאת ה' זעקה שלהם המופנית אל המפקד.
(ב) התופעה היחידה של שיתוף פעולה צבאי איתם במשך תחודשים ואחרונים, ה' בטא בנכונות בצ'נסטוכוב לרכוש עבורם נשק. כיום מקום אחד לא פנה אליהם שום איש. עניין היחידה הווארשית נדם.

(ג) מאז ה'10 בינואר לא קיבלו כסופים כלשהם, למרות העובדה שבדצמבר נספר להם על משלוח כספים מלונדון. בכלל, עניין כספי היהודים שנאספו ע"י היהודים בארצות-הברית, בא"י ובממלכה הבריטית מעורר אי-שקט ר' מצטייר באופן בלתי ברור.

אף איש, כפי שנאמר לי, אינו אוטר ליהודים הווארשאים (להנהגתם) באופן ברור מדוע כספים אלה אינם נכנסים בכספות הנכונות. (ד) מאז ארבעת התחודשים האחרונים אין להם קשר עם חו"ל. אינו מבין בעניינים אלה. יודע אני רק שבלבות היהודים הלוואליים

* אלכסנדר קמינסקי היה עורך בטאון של הנציגות במחתרת. קמינסקי היה חניך תנועת הצופים הפולנית ועמד בקשרים עם תנועת השומר-הצעיר. קשרים אלה התמזו והתרחבו בימי המלחמה. (מערבת ה"ילקוט").

כפריים סבלו לא מעט משודדים שהתחפשו לאנשי מחתרת והאחרונים היו יותר בבחינת שודדים מאשר לוחמים בנאצים. דברים רבים בנושא זה נרשמו בעתונות המחתרת. לודגמה נביא דברים של כתב עתן מחתרת, "גודי האיסורים" מיום ה'13 באפריל 1944. "גלי ה' באנדיטיזם מציפים את כל הארץ. סעל לראש האוכלוסיה השלוחה מרחף המירור של ברנטי לילה, שאינו פחות מאיים, פחות הקיף ומכביד מאשר המירור של הבאנדיטים והיטלים בדמות הגיסטאפו התאנדרטליה. הממנה [מטעם ה' ממשלה הולנד] על הארץ פנה בקריאה למאבק נגד התופעה של פראות בציבור. כרוז הממנה הוא גם זו עבור הגרמנים הפולניים במחתרת. אולם זו זה אינו קובע מי יש לראות כבולן ואיזה מעשה נחשב לעבירה כלפי הציבור הפולני. עד לפני זמן קצר לא עוררה מלה זאת ספיקות חיסול האלמנט העברייני לא נתקל במכשולים עקרוניים בעלי אופי משפטי ומוסרי. עתה עדים לתופעה מאיימת המסוכנת פי מאה לשלימות החיים המשותפים שלנו מאשר שור נפרץ. את התופעה הזו ניתן להג' דיר בקיצור אך בהדגשה חזקה של כל מלה: בשורות האירגונים [הלוחמים] ל' עצמאות מתפשטת דבורא ליוא' ציה בדמות של שכרות, נולת פ' קרות, פראות וחיייתיות".¹⁹

מתפלא אני על עוזת הפנים המרעה לבן-אדם להשוות גולנים המתמכרים מתוך רצון למלאכת השוד, שיכורים טוענים, לנים לנים מהניטאות ומסחנות המחת, חסרי-ביט ואמצעי קיום כלשהם, הנידונים למות שנים לסו ליערות נאלצו לעתים ליטול את מותנם החיוני בכוח אף לא חית זה שוד, הובר נעשה מתוך רצון להשיג את המיצרכים ה' מיניטאליים לשם הכנסת הקיום המיני. עצם העמדת גילוי תגול המעוז שפסע ב' מחתרת הפולנית על מישור אחד עם המאבק של שודדי היהודים לקיום — אומרת דרשני. ושוב, יש להתפלא שאדם כאוסמצי נאחו בתירוק מעין זה כדי להסביר, ואולי להצדיק, רציונות של יהודים נמלטים ע"י המחתרת הפולנית.

ובסוף הסקירה רצוי להתעכב על שאלת ה' כסף היהודי. פרק שלם במספר של אוסמצי הקדש לנושא זה. אין זה סוד שחלק מן הכסף ששוגר בשנים 1944-43 ע"י אירגונים יהודיים מארצות החופש למען יהודי פולין לא הגיע

חדה. אמת היא כי האנשים שסייעו למורסטין ושישטן ואשר סיכנו בפעולה זו את חייהם, וזו לחמים אנטינאציים ראויים לשבח, אך האם נוכל לראות במורסטין ושישטן יהודים דווקא? הרי אנשים אלה הגדיר עצמם כפולנים, תרשו מכוחם ומיחמתם לתרבות הפולנית וספק אם חשו קשר כלשהו אל העם היהודי הנרדף.

המחקר שייכתב לא יוכל להתעלם מהלקם של חסידי אומות העולם הכנים והמפורסמים שנשארו עזרת הצלה בימי האסילה הראויה. הוא יהיה חייב להזכיר גם את תרומתם של יהודים, ילידי פולין במערכת הצבאית ובגורמניה, ובמילוי שניתן להם ע"י הציבור הפולני ולמדינת הפולנית בהמשך הזמן.

אין לצפות שמחקר כזה יעשה ע"י אנשים אשר, בדומה לאוסטצקי, ינסו לבנות תמונה היסטורית כדי לשרת מנמט מדינית בהחלטה להסקפותיהם. יש להצטרף שהיסטוריון כאוסטצקי קיבל על עצמו תפקיד של תועמלן זול. האם זה מתוך רצון לנקות את מצפונם של אותם אנשיהמחנה הפולנית אשר סירבו לעזור, ולעזרים אף נתנו ידם לרצח יהודים? ושםא מפריע לו אותו יחס חולני המונע ממנו לראות ביהודי בן-אדם בעל כושר לחימה והתנגדות? ושםא זאת רק הוצאה של הסתבכות דתנית האופיינית לאנשים שנכשלו והם מחפשים הצדקה לפעולותיהם תכלית מוצ' לחות, הן מבחינה מוסרית והן מבחינה מדינית? כך או אחרת, אוסטצקי מגיש לנו תמונה מעוותת שיותר מאשר היא תורמת להבהרה היא מסיפה סייטשוס וביבלול דברים.

ביותר לרפובליקה הפולנית מתעוררים ספיקות. שעלולים להצמיח אירעם יכול גורלי. איני כותב לך את הפתק באורה פרטי. רצוני הוא כי תיתן זה קלי כשל אדם בשירות. אני מלא דאגה. האלמנט היחיד בקרב המיעוט הנאמן יאבד את האמון בו. אם לא ייטברו הקטגוריות והבידור קראטיה. המושל"ת בעניינים אלה, כי איני יכול לקבל את הדבר כי זהו רצון רצ. כנראה שזוהי רק ביוורקראטיה חוסר יעילות של המשרדים שלנו. אותם אנו, המשרד למידע ולתעמולה, לטובת התעמולה במובן הלבבי ביותר של המושג, גורמים לשבור.¹⁰

* * *

חיברתי סקירה זו כדי להצביע על חיד צדדיות ולהוסיף כמה מן הבדיות בספרו של אוסטצקי. לא התכוונתי לקבוצ עמדה בסוגיית המורכבות של היחסים בין היהודים והפולנים במרוצת שש השנים של מלחמת העולם השנייה. נוסא זה לא זכה עדיין למחקר מלא ורציני. מן הדין לצטט לא רק בשני הצדדים של ת' מסבע. לברוק תפוזות ומקורות שונים אלא יש לעסוק על התנהגותן של שכבות שונות ואירגונים שונים. מדיניותם, כוונותיהם ויכולתם לסמש את תוכניותיהם. בתחנת הכוללת מצויים קודים המחייבים התייחסות מיוחדת. כאשר אוסטצקי כותב על עזרת שהגישו פולנים ליהודים ומוכיר ב' קינטקסט זה את העזרה שניתנה למורסטין ושישטן (עמ' 126), מתעוררת מיד בעיית מיד

* הכוונה למחלקת ליד הנציגות.

מקורות

1. AZHP — 202/III t.2, s.48
2. Zygmunt Klukowski "Dziennik z lat okupacji Zamojszczyzny (1939—1944)", Lblin 1955, s.299.
3. AZHP — 202/II t.6, s.47
4. AZHP — 202/I t.6, s.24
5. AZHP — 202/III t.33, s.9
6. AZHP — 202/I t.31, s.88
7. AZHP — 202/II t.12, s.231
8. AZHP — 202/III t.15, s.11
9. AZHP — 202/II t.22, s.178
10. AZHP — 202/III t.21, s.48
11. AZHP — 202/II t.23, s.22
12. "Polskie siły zbrojne w drugiej wojnie światowej, tom III, Armia Krajowa", s. 324 — 325.
13. Ibidem, s. 339.
14. Kazimierz Radziwonczyk "Niemieckie siły zbrojne w okupowanej Polsce" — Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4/1962, s. 71.

אפולוגטיקה או השמחה

15. Jerzy Kirchmayer "Powstanie warszawskie", Warszawa 1955, s. 144.
16. Oscar Pinkus "The house of ashes", p. 213.
17. AZHP — 202/XV t. 2, s. 207.
18. "Najnowsze dzieje Polski" — Materiały i studia z okresu II wojny światowej. Tom VI, 1962 r., s. 117.
19. U źródeł zła — "Regionalna Agencja Prasowa Podlasie" 3.IV.1944; Zbigniew Jerzy Hirs "Lubelska Prasa Konspiracyjna 1939 — 1944", Lublin 1968, s. 473.
20. AZHP — 202/XV t. 2, s. 148.

קיצורים

AZHP — Archiwum Zakładu Historii Partii przy KC PZPR —

ארכיון של המכון להיסטוריה של המפלגה
ע"י הוועדה המרכזית של פ.ז.פ.ר.

The Union emphasized the differences between German Jews and other Jews; pointed out the Jewish contribution to German nationalism through the dissemination of the Yiddish language, etc., propagated whole-hearted assimilation, viewed not as "a loss of identity", but as "cultural integration".

6. **Dr. Chaim Shamir** (Tel-Aviv University) presents a chapter of his paper: "Methodes and Activities of Antisemitic Societies and Institutions in the West".

It appears that the majority of these institutions in France and England maintained a regular contact with the diplomatic staff of the Nazi propaganda machine in their respective countries, thus becoming part of the Nazi apparatus.

Dr. Shamir introduces us to a gallery of personalities and organisations, describes their activities and connections in detail, and — assisted by clippings from documents — provides evidence of their actions and methods of indoctrination.

The above is part of a Ph.D. thesis about the "Jews in the Third Reich and Public opinion in Western Europe, 1933—1939".

7. **Shlomo Yitzchaky** continues his study of Jewish contributions to revolutions in Hungary. The appendix includes notes and conclusions concerning Fascist-Hungarian exiles in various countries.

8. **Dr. Marek Dvorzecky** presents additional parts of his paper dealing with the extermination of the Baltic Jews. The current issue includes a chapter about the Talin Camp.

9. **Books** — **Mr. Samuel Krakovsky** (formerly at the Jewish Historical Institute in Warsaw, now in "Yad Vashem" Institute in Israel) gives a detailed review of a book by **Iranek Osmecki** concerning Jewish-Polish relations during the war.

The author, a specialist in Polish military history, attempts to falsify facts in order to prove that the Poles had made efforts to rescue Jews and assist them in their struggle against Nazi occupation.

Mr. K. not only contradicts Osmecki's various allegations, but proves their opposite by means of a wealth of documents and relevant publications.

10. **Shlomo Markus**, librarian at Givat Chaviva, presents a bibliography of Hebrew publications, original and translated, dealing with the subjects of Fascism and Nazism. Notes are attached to the bibliographical items.